

Lasten päivähoito: oikeuksia, vaihtoehtoja ja ristiriitoja

YTT Katja Repo

Tampereen yliopisto

Sosiaalitutkimuksen laitos

Perhepolitiikka

- Suomalaiseen perhepolitiikkaan – pohjoismaisen perhepolitiikan tavoin – on kuulunut sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen (Leira 2002).
- Perhepolitiikan keskeisenä ”tehtävänä on ollut rakentaa silta perheen ja työmarkkinoiden välille” eli tukea ja auttaa vanhempia perheen ja työn yhteensovittamisessa (Hiilamo 2006, 33).
- Suomalaista perhepolitiikkaa voidaankin kuvata *defamilisoivaksi* (Esping-Andersen 2002), koska sen kautta on lievennetty ihmisten riippuvuutta perheestä ja hoiva- ja ansiotyön välistä jännitettä sekä tuettu naisten mahdollisuutta omiin ansiotuloihin

Defamilisaatio

- Kunnallinen päivähoito on ”kouluesimerkki” hoivan yhteiskunnallistumisesta. Se on rikkonut perinteisiä perheen ja yhteiskunnan välisiä rajo-aitoja ja saattanut osan perheille aikaisemmin kuuluneista velvoitteista yhteiskunnalle. (Repo 2009.)
- Kunnallinen päivähoito edustaa sosiaalipoliittisesti vahvaa universalismia (Kröger, Anttonen & Sipilä 2003). Subjektiiviset oikeudet, jotka antavat kansalaisille ehdottoman ja yksiselitteisen oikeuden tiettyyn etuuteen eivät ole kovin yleisiä edes Pohjoismaissa.

Refamilisaatio

- Perhepolitiikan osaksi on muotoutunut myös ajatus ”valinnanvapaudesta”, jonka keskeisenä esimerkkinä on lasten kotihoidon tuki. Kyseinen etuus on käytännössä tukenut traditionaalista sukupuolten välistä työnjakoa ja suunnannut suomalaista perhepolitiikkaa yhä familistisempaan ja naisten palkatonta hoivatyötä korostavaan suuntaan. (Leira 2002; Rantalaiho 2009; Repo 2007.)
- Lastenhoitopolitiikkaa leimaa yhä keskeisemmin *refamilisaatio*, jolla tarkoitetaan vanhempien itsensä antaman hoivan lisääntyvää tukemista (Lister ym. 2007, 132) tai hoivan *kotiuttamista*, kuten Anneli Anttonen (2009, 61) on termin kääntänyt.

Uusuniversalismi

- Suomen tilannetta, joka edustaa pienten lasten hoidon osalta eräänlaista ”hoivan sekataloutta”, voidaan kuvata myös termillä uusuniversalismi. (Repo & Kröger 2009.)
- Uusuniversalismi viittaa vaihtoehtoihin yhtäläisten oikeuksien sisällä. Näinhän tapahtuu juuri suomalaisessa lastenhoitopolitiikassa: vanhemmille tarjotaan erilaisia vaihtoehtoisia lastenhoidon tukemisen muotoja (Repo & Kröger 2009).

Hoivapoliittiset oikeudet

- Oikeus saada hoivaa tai oikeus antaa hoivaa (Knijn & Kremer 1997)
- Palvelua vai rahaa ?

Substituutio-teesi

- Substituutio-teesin mukaan lisääntyvät julkispalvelut vähentävät perheen sisäistä solidaarisuutta ja perheen jäsenilleen antamaa hoivaa. (Kröger 2009)
- Päivähoitopalvelujen pelätty murentavan vanhempien roolia lastensa hoivaajina.

Substituutio-teesi

- Neljä viidestä perhebarometriin osallistuneesta vanhemmasta ajatteli, että ”vanhemmat antavat liikaa lastenkasvatusvastuuta yhteiskunnalle” ja tyypillisimmäksi yksittäiseksi iäksi, jona vastaajat pitivät hyvänä laittaa lapsen kodin ulkopuoliseen hoitoon, muodostui kolmen vuoden ikä (Paajanen 2007).

Jaettu hoivavastuu

- Substituutio-teesi saanut osakseen paljon kritiikkiä. (Kröger 2009)
- Useissa tutkimuksissa on sen sijaan havaittu, että julkisten hoivapalvelujen olemassaolo tukee perhettä ottamaan osaltaan vastuuta hoivaa tarvitsemasta omaisesta

Hoivan informalisoituminen

- Hoivapolitiikan uusimmat muodot ovat 2000-luvulla perustuneet yhä useammin formaalien ja informaalien elementtien luovaan yhdistämiseen (Anttonen & Sointu 2006, 13).
- On esitetty tulkintoja siitä, että hyvinvointivaltioiden olemassaolo edellyttää hoivan informalisointia. Lastenhoito on erityisesti alue, jossa hoivan formaalit ja informaalit muodot ovat jakuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. (Sipilä, Anttonen & Kröger 2009)

Lastenhoidon kokonaisuus

- Kunnallinen päivähoito, yksityisen hoidon tuki ja lasten kotihoidon tuki muodostavat hoivapoliittisen kokonaisuuden.
- Jos vanhemmat eivät halua käyttää lapsen oikeutta kunnalliseen päivähoitoon, he voivat järjestää lapsensa hoidon yksityisin järjestelyin ja saada tähän tukea. Yksityisen hoidon tuki kompensoi osan yksityisen päiväkodin tai yksityisen lastenhoitajan palkkaamisen aiheuttamista kustannuksista. Lasten kotihoidon tuki puolestaan avustaa rahallisesti lapsen hoitamista kotona.
- Ellingsæter (2006, 137) korostaa sosiaalipoliittisten järjestelmien kokonaisuutta tärkeänä valintojen kontekstina: arkielämässä valinnat ovat suhteessa ”vaihtoehtoihin valintoihin”

Lasten päivähoito

- Lasten päivähoito on yksi suomalaisen hoivapolitiikan kulmakivistä.
- Siinä on kyse julkisen vallan tukemasta ja pääosin myös tuottamasta palvelusta, joka tasoittaa lasten hoitojärjestelyistä perheille aiheutuvia kustannuksia.
- Samalla se tarjoaa edellytykset perheen ja ansiotyön yhteensovittamiseen ja tukee välillisesti perheen perustamista ja lasten hankkimista.
- Väestöllisten ja yhteiskunnallisten päämäärien lisäksi kunnallisella päivähoidolla on varhaiskasvatukselliset tavoitteensa.

Lastenhoitopalvelujen polarisoitunut käyttö

- Anita Haatajan (2005, 98) mukaan suomalaisen lastenhoidon paradoksina voidaan pitää sitä, että vaikka Suomessa on Pohjoismaiden vahvin oikeus julkiseen päivähoitoon, käytännössä Suomessa kuitenkin hoidetaan lapsia kokopäiväisesti kotona Pohjoismaista pisimpään.

Lastenhoitopalvelujen polarisoitunut käyttö

- Vanhempien iän, koulutuksen, tulotason sekä perhemuodon on havaittu vaikuttavan päivähoiton käyttöön. Kunnallisen päivähoiton käyttö on sitä yleisempää, mitä vanhempi ja korkeammin koulutettu perheen äiti on. Lisäksi päivähoitopalvelujen käyttö yleistyy perheen tulotason noustessa. Mitä pienemmät perheen tulot ovat ja mitä vähemmän äidillä on koulutusta, sitä epätodennäköisemmin perhe käyttää kunnallista päivähoitoa. (Takala 2000, 69–72; Repo & Kröger 2009.)

Lasten kotihoito

- T: Sanoit et kotonaolo on satsaus tulevaisuuteen, niin mitä sä ajattelet sillä?
- H: Mä ajattelen, että lapsista ehkä kasvaa tasapainoisempia, toivon mukaan kun ne saa tälläsen mukavan startin elämään. Sellasen kiireettömän ja rauhallisen ja omassa kodissa – – että paljon vanhempien läsnäoloa ja muuta. (Nainen, 37 v.)

Moderni familismi

- Riitta Jallinoja (2006) on luonnehtinut 2000-luvulla Suomessa käytyä perhekeskustelua termillä moderni familismi.
- Moderni familismi peräänkuuluttaa perheajan merkitystä, korostaa kotiäitiyden tärkeyttä ja asettaa kriteerejä hyvälle vanhemmuudelle.
- Perheajasta on tullut 2000-luvun perhepuheen keskeinen ikoni. Perheajan nähdään ratkaisevan sosiaalisia ongelmia ja se ymmärretään tärkeänä osana hyvän vanhemmuuden kriteerejä. (Ks. Repo 2009.)

Jännite

- Lapsiperheiden arkea reunustavat kotihoidon ja päiväkotihoidon välille rakentunut diskursiivinen jännite. Tämän jännitteisen keskustelun toisessa ääripäässä ovat kunnallisten lastenhoitopalvelujen kannattajat, jotka korostavat varhaiskasvatuksen etuja ja toisessa päässä ovat ne, jotka peräänkuuluttavat kotihoitoa lapsen etuna. (Anttonen 2003; Repo 2007.)

Taloudellinen polarisaatio

- Tilastojen mukaan lapsiperheiden köyhyys on yleistä ja muita lapsiperheitä yleisempää nimenomaan sellaisissa lapsiperheissä, joissa on alle 3-vuotias lapsi (Moisio 2007; Salmi, Sauli & Lammi-Taskula 2009, 83-85)
- Suvi Krok (2009) on osoittanut, että lasten kotihoito yhdistettynä yksinhuoltajuuteen tarkoittaa useimmiten elämää köyhyysrajan alapuolella

Kunnat palvelujen käytön säätelijänä

- Monet kunnat säätelevät päivähoitopalvelujen käyttöä ja pyrkivät säästämään päivähoitokustannuksissa maksamalla lasten kotihoidon tuen saajille kunnallista lisää.
- Tämä aiheuttaa sen, että suomalaiset lapsiperheet voivat olla hyvin eriarvoisessa taloudellisessa asemassa riippuen siitä, missä kunnassa he asuvat.

Hoivan informalisoituminen

- Norjassa ja Ruotsissa todettu, että kotihoitoa suosivat maahanmuuttajaperheet
- Suomessa usein myös perheiden yli kolmivuotiaita lapsia hoidetaan kotona.
- Tähän on syynä lasten kotihoidon tuen sisaruslisät sekä se, että monesti kunnalliset lasten kotihoidon lisät edellyttävät perheitä hoitamaan kaikki perheen lapset kotona.
- Tämä heijastuu puolestaan julkisen varhaiskasvatuksen käyttöprosentteihin.

Lastenhoivan markkinoistuminen

- Yksityisen hoidon tuella hoidettujen lasten lukumäärä on etuuden luomisesta lähtien ollut koko ajan kasvussa.
- Vuonna 2005 yksityisen hoidon tuella hoidettuja lapsia oli jo 4,5 prosenttia 1-6 –vuotiaista lapsista.
- Kunnalliset lisät

Hoivan markkinoistuminen

- Yksityisen hoidon tuki on merkinnyt paitsi yksityisten päiväkotien lisääntymistä myös sitä, että osa lasten vanhemmista on muuttunut julkispalvelujen käyttäjistä yksityisten lastenhoidon kuluttajiksi ja työnantajiksi.
- He vastaavat yhä useammin työnantajille kuuluvista tehtävistä, kuten rekrytoinnista, perehdytyksestä, palkanmaksusta ja veronpidätyksestä, jotka kunnallisen päivähoitopalvelun kohdalla hoitaa kunta. (Ks. Repo & Kröger 2009.)

Joustavuus

- Joustavuudesta on tullut osa eurooppalaista päivähoitokeskustelua.
- Päivähoidon organisointi noudattelee nykyään yhä enemmän työelämän muutoksia ja vaatimuksia, joiden johdosta päivähoitolta edellytetään yhä enemmän joustavuutta. Erityisesti ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon tarve on 1990-luvulta lähtien jatkuvasti lisääntynyt. (Ks. Repo & Kröger 2009)

Joustava työ

Nykypäivän työelämän avaintermiksi on tullut joustavuus. Tällä joustavuudella viitataan yhtä hyvin joustavaan työntekijään kuin tuotantoon, erikoistumiseen, markkinointiin, työn organisoitiin ja työaikoihinkin. (Julkunen 2008, 105.)

Joustavuus

Kun multa kysytään, ett mitä mä haluisin [lastenhoidolta], niin se jousto on se sana, ett kun oma elämä perustuu ja kaikki järjestelyt perustuu erinäkösiin joustoihin

Joustavuus

Tämmönen töissäolo ei olis mahdollista ilman tommosta hoitopaikkaa. Että hyvin paljon keikkatyöläisen arki on sitä, että soitetaan, ett tuuks heti tai että tuuks tunnin päästä. Se ei onnistuis, jos ei olis tommonen hoitopaikka missä ollaan niinku tosi joustavasti suhtauduttu siihen, että mä soitan keskeltä kaupunkia, että nyt. Niinkun tänä syksynäkin muutaman kerran kävi, että me oltiin jossain Mäkissä syömässä taikka jossain kaupungilla () leikkimässä, kun soitettiin töistä, että tuutko heti. Niin, että no oottakaa, että mä soitan hoitoon, että saanks mä viedä Nooran sinne ja, ett kyllä täss puoltoist tuntii vähintään menee ennen kun mä oon siellä ja () ja sitt hurruutellaan rattaila hoitoon, Noora jää sinne, ja tota, sitte kotoo hakeen hänen kampeensa ja matkalla taas hoitoon ja sitte lappua miehelle, että tässä mennään.

Joustavuus

Lastenhoidon joustoilla voi olla moninaiset kasvot ja vaikutukset. Hyvin joustavat lastenhoitojärjestelmät kasvattavat osaltaan vanhempien painetta tehdä ylitöitä eli jakaa aikaa perheeltä työlle, kun taas joustamattomat lastenhoitojärjestelmät tuottavat ongelmia lastenhoidon järjestämiseen ja vaikeuttavat tätä kautta perheiden arkea. (Windebank 1996)

Lapsen näkökulma

- Lasten päivähoito tukee erityisesti naisten työllistymistä ja työssäkäyntiä.
- Peter Mossin (2006, 157–158) mukaan julkinen lastenhoito tulkitaan helposti pelkästään äidinhoivan ja kodin korvikkeena. Tällöin lapsi määrittyy passiiviseksi osapuoleksi.
- Samalla lasten hoito näyttäytyy pelkästään naisten asiana eikä nähdä sitä, että päivähoitopalvelut mahdollistavat äitien työnteon lisäksi myös isien palkkatyössä käynnin sekä lasten oikeuden varhaiskasvatukseen (Repo & Kröger 2009).

Lapsen näkökulma

- On tärkeä kysyä, millaisena yhteiskunnan kansalaisena lapsi halutaan nähdä.
- Jos lapset ajatellaan aktiivisina ja sosiaalisia oikeuksia omaavina kansalaisina, jotka kykenevät osallistumaan myös kodin ulkopuoliseen elämään, heillä voidaan nähdä olevan oikeus varhaiskasvatukseen ja hoivaan riippumatta siitä, minkälainen työvoimareservi heissä nähdään ja työskentelevätkö tai opiskelevatko heidän vanhempansa vai eivät. Tämänkaltaisessa ajattelussa päivähoitoa pidetään kaikkien perheiden ja lasten oikeutena. Tällöin päivähoitopalvelut eivät korvaa vanhempien antamaa hoivaa, vaan tukevat ja täydentävät sitä. (Ks. Repo & Kröger 2009.)
- Kyse on pikemminkin varhaiskasvatuksesta, kasvatuskumppanuudesta tai jaetun hoivan ideasta (Kröger 2009).

Varhaiskasvatus

- Varhaiskasvatus sosiaalinen investointi (esim. EU)
- Varhaiskasvatus tarjoaa ‘a good start in life’ tai on ‘a public good’ (OECD 2001; OECD 2006)
- Sosiaalisen pääoman muoto

Varhaiskasvatus

- Ruotsissa varhaiskasvatusnäkökulma on nykyisin vallitseva, eikä julkista päivähoitoa enää pidetä sosiaalipalveluna, vaan se on siirretty hallinnollisesti osaksi koulujärjestelmää. Päivähoitoa ei myöskään siellä verrata enää ensisijaisesti lasten kotihoitoon vaan muihin koulutusinstituutioihin. Ruotsissa julkisen päivähoidon tehtäväksi katsotaan myös tasoittaa perheiden kasvuolosuhteiden eroja – osaltaan koska on kyse yhteiskunnasta, jossa on paljon eri etnisistä vähemmistöistä olevia lapsia. (Hiilamo & Kangas 2006, 39.)

Lapsen näkökulma

- ”Lapsen näkökulma ja osallisuus eivät näy nykyisessä päivähoitolaissa, jossa päivähoito-oikeus määritellään vanhempien oikeutena, ei lapsen oikeutena varhaiskasvatukseen. Päivähoitolain uudistamisessa näkökulmaa on tarkoitus muuttaa, sillä lähtökohdaksi on otettu lain muuttaminen nimeltään laiksi varhaiskasvatuksesta” (Petäjäniemi & Pokki 2010)

Selvitys päivähoidon ja varhaiskasvatuksen asemasta...

” päivähoitopalvelut eivät olisi enää
sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuja
sosiaalipalveluita vaan
varhaiskasvatuspalveluja”

”suomalaisen päivähoidon perustehtävää
kuvaa Educare-malli, jossa hoito, kasvatusta
ja opetus yhdistyvät”

Päivähoitolain tulkinnallisuus

- Lasten päivähoitolaissa lasten määrää säädellään lasten ja aikuisten välisellä suhdeluvulla
- Päivähoitolaki ei tunne ryhmäkokoja
- Ei valtakunnallista tilastointia
- Suhdeluvun toteuttamisessa kunnissa ollut ongelmia
- Suhdeluvun tulkinnassa ei toteudu lapsen näkökulma

Lastenhoidon ”alihankinta”

- Tilaaja-tuottaja malli ja palvelusopimukset (esim. Tampere) – kuka valvoo?
- Palveluseteli (esim. Turku) – kuntalainen kuluttaja?

Lastenhoitopalvelut murroksessa

- Mitä kaivataan?
- Päivähoitolain uudistamista
- Lapsinäkökulmaa
- Varhaiskasvatusta tukevaa kulttuuria
- Avoimia varhaiskasvatuspalveluja
- Valvontaroolin selkeyttämistä

Lähteet

- Anttonen, Anneli (2009) Hoivan yhteiskunnallistuminen ja politisoituminen. Teoksessa Anneli Anttonen, Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) Hoiva – tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino, 54-98.
- Anttonen, Anneli (2003) Lastenhoidon kaksi maailmaa. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 159–185.
- Anttonen, Anneli & Sointu, Liina (2006) Hoivapolitiikka muutoksessa. Julkinen vastuu pienten lasten ja ikääntyneiden hoivasta 12:ssa Euroopan maassa. Helsinki: Stakes.
- Ellingsæter, Alle Lise (2006) The Norwegian Childcare Regime and Its Paradoxes. Teoksessa Alle Lise Ellingsæter & Arnlaug Leira (toim.) Politicing Parenthood in Scandinavia. Gender Relations in Welfare States. Bristol: Policy Press, 121-144.
- EspingAndersen, Gøsta (2002) Towards the Good Society, Once Again? Teoksessa Gøsta EspingAndersen, Duncan Gallie, Anton Hemerijck, & John Myles (toim.) Why We Need a New Welfare State. Oxford: Oxford University Press, 1-25.
- Haataja, Anita (2005) Lasten hoitomuodon valintaoikeudet – mahdollisuuksia ja riskejä?. Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?. Helsinki: Kela, 80-108.
- Hiilamo, Heikki (2006) Akantappolaista isäkiintiöön. Perhepolitiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa. Helsinki: Stakes.
- Hiilamo, Heikki & Kangas, Olli E (2006) Trap for Women or Freedom to Choose? Political Frames in the Making of Child Home Care Allowance in Finland and Sweden. Publications of the Department of Social Policy A:18. Turku: University of Turku.

Lähteet

- Jallinoja, Riitta (2006) Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Julkunen, Raija (2008) Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)istä. Tampere: Vastapaino.
- Leira, Arnlaug (2002) Working Parents and the Welfare State. Family Change and Policy Reform in Scandinavia. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lister, Ruth; Williams, Fiona; Anttonen, Anneli; Bessemaker, Jet; Gerhard, Ute; Heinen, Jacqueline; Johansson, Stina; Leira, Arnlaug; Siim, Birte & Tobio, Constanza with Cavanas, Anna (2007) Gendering Citizenship in Western Europe. New Challenges for Citizenship Research in a CrossNationalContext. Bristol: Polity Press
Knijn, Trudie & Kremer, Monique (1997) Gender and the Caring Dimension of the Welfare States: Towards Inclusive Citizenship. Social Politics, 4(3), 328-361.
- Moisio, Pasi (2007) Kasvanut polarisaatio lapsiperheiden parissa. Teoksessa Mikko Kautto (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2006. Helsinki: Stakes, 3656.

Lähteet

- Krok, Suvi (2009) Hyviä äitejä ja arjen pärjääjiä. Yksinhuoltajia marginaalissa. Acta Universitatis Tamperensis 1437. Tampere: Tampere University Press.
- Kröger, Teppo (2009) Hoivapolitiikan rajanvetoja. Teoksessa Anneli Anttonen, Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) Hoiva – tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino, 99-125.
- Kröger, Teppo; Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (2003) Social Care in Finland: Stronger and Weaker Forms of Universalism. Teoksessa Anneli Anttonen, John Baldock & Jorma Sipilä (toim.) The Young, the Old and the State: Social Care Systems in Five Industrial Nations. Cheltenham: Edward Elgar, 25-54

Lähteet

- Moss, Peter (2006) From a Childcare to a Pedagogical discourse – or Putting Care in Its Place. Teoksessa Jane Lewis (toim.) Children, Changing Families and Welfare State. Cheltenham: Edward Elgar, 154–172.
- OECD (2001) Starting Strong. Early Childhood Education and Care. Paris: OECD.
- OECD (2006) Starting Strong II. Early Childhood Education and Care. Paris: OECD.
- Paajanen, Pirjo (2007) Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuonna 2007 ja 1997. Perhebarometri 2007. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 30/2007. Helsinki: Väestöliitto.
- Petäjaniemi, Tuulikki & Pokki, Simo (2010) Selvitys päivähoidon ja varhaiskasvatuksen asemasta valtionhallinossa. STM/OPM.
- Rantalaiho, Minna (2009) Kvoter, valgfrihet, fleksibilitet. Indre spenninger i den nordiske familiepolitikken, NIKK Publikationer 2009:2, Oslo: NIKK.

Lähteet

- Repo, Katja (2007) Pienten lasten kotihoito lastenhoidon vaihtoehtona. *Janus* 15(3), 229-244.
- Repo, Katja (2009) *Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito*. Acta Universitatis Tamperensis 1479. Tampere: Tampere University.
<http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7919-9.pdf>

Repo, Katja & Kröger, Teppo (2009) Lasten päivähoito - oikeus hoivaan ja varhaiskasvatukseen. Teoksessa Anneli Anttonen, Heli Valokivi & Minna Zechner (toim.) *Hoiva - tutkimus, politiikka ja arki*. Tampere: Vastapaino, 200-218

- Salmi, Minna; Sauli, Hannele & Lammi-Taskula, Johanna (2009) Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula, Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 78–92.

Lähteet

- Sipilä, Jorma, Anneli Anttonen and Teppo Kröger (2009), 'A Nordic welfare state meets globalization: from universalism toward privatization and informalization'. Teoksessa Jason Powell and Joe Hendricks (toim.), *The welfare state in post-industrial society: a global perspective*. New York: Springer, 181–199.
- Takala, Pentti (2000) Lastenhoito ja sen julkinen tuki. Helsinki: Stakes/Kela.
- Windebank, Jan (1996) To What Extent Can Social Policy Challenge the Dominant Ideology of Mothering? A Crossnational Comparison of Sweden, France and Britain. *Journal of European Social Policy* 6(2), 147-161.